

LBRIS

We know
books

Aurelian Mirel Toader

Acțiunea penală

Cuprins

Prefață	XV
Abrevieri	XVII
Introducere	XIX
Titlul I. Acțiunea penală – istoric și noțiuni	1
Capitolul I. Scurt istoric al represiunii penale	3
Secțiunea 1. Forme străvechi ale reacțiunii penale	3
Secțiunea a 2-a. Forme de represiune penală în perioada romană.....	5
Secțiunea a 3-a. Justiția medievală de tip feudal.....	6
Secțiunea a 4-a. Evoluția formelor de represiune penală în spațiul românesc.....	7
Capitolul II. Tipuri de proces penal	10
Secțiunea 1. Procesul penal de tip acuzatorial (adversial)	11
Secțiunea a 2-a. Procesul penal de tip inchizitorial.....	14
Secțiunea a 3-a. Procesul penal de tip mixt.....	16
Capitolul III. Aspecte terminologice privind acțiunea penală	18
Secțiunea 1. Procedură penală	18
Secțiunea a 2-a. Proces penal.....	23
Secțiunea a 3-a. Acțiune penală	31
Secțiunea a 4-a. Diferențele dintre acțiunea penală și acțiunea civilă.....	36
Titlul II. Acțiunea penală – perspectiva statică	39
Capitolul I. Elementele acțiunii penale	41
Secțiunea 1. Temeiul.....	41
Secțiunea a 2-a. Obiectul	46
Secțiunea a 3-a. Aptitudinea funcțională	53
Secțiunea a 4-a. Subiecții.....	55

Capitolul II. Caracterile acțiunii penale	66
Secțiunea 1. Caracterul de drept public.....	66
Secțiunea a 2-a. Caracterul obligatoriu.....	68
Secțiunea a 3-a. Caracterul indisponibil.....	74
Secțiunea a 4-a. Caracterul indivizibil.....	76
Secțiunea a 5-a. Caracterul personal.....	76
Secțiunea a 6-a. Caracterul autonom.....	78
Capitolul III. Cazuri care împiedică punerea în mișcare sau determină stingerea acțiunii penale	79
Secțiunea 1. Cazuri care lipsesc acțiunea penală de temelie.....	82
§1. Fapta nu există [art. 16 alin. (1) lit. a) C.pr.pen.].....	82
§2. Fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege [art. 16 alin. (1) lit. b) C.pr.pen.].....	84
§3. Nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea [art. 16 alin. (1) lit. c) C.pr.pen.].....	89
§4. Există o cauză justificativă sau de neimputabilitate [art. 16 alin. (1) lit. d) C.pr.pen.].....	90
Secțiunea a 2-a. Cazuri care lipsesc acțiunea penală de obiect.....	91
§1. Lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale [art. 16 alin. (1) lit. e) C.pr.pen.].....	92
§2. A intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică [art. 16 alin. (1) lit. f) C.pr.pen.].....	96
§3. A fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii [art. 16 alin. (1) lit. g) C.pr.pen.].....	97
§4. Există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege [art. 16 alin. (1) lit. h) C.pr.pen.].....	99
§5. Există autoritate de lucru judecat [art. 16 alin. (1) lit. i) C.pr.pen.].....	100
§6. A intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii [art. 16 alin. (1) lit. j) C.pr.pen.].....	100

Titlul III. Acțiunea penală – perspectiva dinamică	103
Capitolul I. Punerea în mișcare a acțiunii penale.....	105
Secțiunea 1. Obligativitate vs. oportunitate.....	106
Secțiunea a 2-a. Titularul punerii în mișcare a acțiunii penale.....	110
Secțiunea a 3-a. Actul procesual și <i>instrumentum</i> -ul	115
Secțiunea a 4-a. Condiții privind punerea în mișcare a acțiunii penale.....	124
Secțiunea a 5-a. Procedura încunoștințării inculpatului	139
Capitolul II. Exercițarea acțiunii penale	147
Secțiunea 1. Faza procesuală propice exercitării acțiunii penale	148
Secțiunea a 2-a. Funcțiile procesuale specifice exercitării acțiunii penale	156
§1. Origini și terminologie.....	157
§2. Distincția dintre funcțiile procesuale și funcțiile judiciare	158
§3. Funcția procesuală de acuzare	162
§4. Funcția procesuală de apărare.....	170
§5. Funcția procesuală de judecată	179
Secțiunea a 3-a. Buna-credință în exercitarea funcțiilor procesuale.....	187
§1. Considerații generale	187
§2. Buna-credință a subiecților procesuali principali și a avocaților acestora.....	193
2.1. Cereri de amânare pentru angajarea unui avocat și pregătirea apărării.....	193
2.2. Lipsa nejustificată a avocatului și neasigurarea substituirii	196
2.3. Cereri de recuzare	204
2.4. Contestația privind durata procesului	206
2.5. Cereri privind administrarea de probe	208
2.6. Neinvocarea nulității relative în cursul sau imediat după efectuarea actului	209
2.7. Manifestări ireverențioase față de judecător sau procuror	210
§3. Buna-credință a organelor judiciare.....	213

Capitolul III. Stingerea acțiunii penale	221
Secțiunea 1. Prolegomene	221
Secțiunea a 2-a. Soluțiile specifice fazei de urmărire penală	226
§1. Clasarea	226
1.1. Origini și istoric	227
1.2. Organul judiciar competent să dispună clasarea	231
1.2.1. Procurorul	231
1.2.2. Judecătorul de cameră preliminară	236
1.3. Actul prin care se dispune clasarea	237
1.3.1. Ordonanța procurorului	237
1.3.2. Rechizitoriul	242
1.3.3. Încheierea judecătorului de cameră preliminară	243
1.4. Condițiile clasării	245
1.4.1. Nu sunt întrunite condițiile de fond și formă esențiale ale sesizării	245
1.4.2. Există unul dintre cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) C.pr.pen.	246
1.5. Disponerea clasării înainte de începerea urmăririi penale <i>in rem</i>	247
1.5.1. În temeiul art. 315 alin. (1) lit. a) C.pr.pen.	248
1.5.2. În temeiul art. 315 alin. (1) lit. b) C.pr.pen.	250
1.6. Disponerea clasării în cursul urmăririi penale	252
1.6.1. Clasarea față de faptă	253
1.6.2. Clasarea față de persoană	254
1.7. Calea de atac împotriva soluției de clasare	255
1.7.1. Plângerea la procurorul ierarhic superior	256
1.7.2. Plângerea la judecătorul de cameră preliminară	261
1.8. Redeschiderea urmăririi penale după disponerea clasării	269
1.9. Efectele clasării	271
1.10. Aplicarea principiului <i>ne bis in idem</i> în cazul soluțiilor de clasare	273
§2. Renunțarea la urmărirea penală	276
2.1. Origini și istoric	276
2.2. Decizia Curții Constituționale nr. 23/2016	288
2.3. Necorelări legislative privind renunțarea la urmărirea penală	293

2.4. Organul judiciar competent să dispună renunțarea la urmărirea penală.....	296
2.5. Actul prin care se dispune renunțarea la urmărirea penală	300
2.5.1. Ordonanța procurorului	301
2.5.2. Rechizitoriul	304
2.6. Condițiile renunțării la urmărirea penală	304
2.6.1. Condiții obiective	305
2.6.2. Condiția subiectivă	313
2.6.3. Interesul public, între nevoia unei definiții și suficiența criteriilor de circumscriere	314
2.6.4. Corecta raportare a interesului public la obiectul acțiunii penale.....	316
2.6.5. Criteriile directe de circumscriere a noțiunii de „interes public”	318
2.7. Renunțarea la urmărirea penală <i>in rem</i>	328
2.8. Renunțarea la urmărirea penală <i>in personam</i>	331
2.9. Obligațiile impuse suspectului sau inculpatului	334
2.10. Procedura de verificare și confirmare a renunțării la urmărirea penală	339
2.10.1. Verificarea renunțării la urmărirea penală de către procurorul ierarhic superior	339
2.10.2. Confirmarea renunțării la urmărirea penală de către judecătorul de cameră preliminară	346
2.11. Redeschiderea urmăririi penale după dispunerea renunțării la urmărirea penală	356
2.12. Efectele renunțării la urmărirea penală	358
§3. Acordul de recunoaștere a vinovăției	359
3.1. Origini și istoric	359
3.2. Natura juridică a acordului de recunoaștere a vinovăției.....	365
3.3. Obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției	369
3.3.1. Recunoașterea vinovăției.....	369
3.3.2. Stabilirea tratamentului sancționator	372
3.4. Participanții la procedura acordului de recunoaștere a vinovăției	380
3.4.1. Procurorul.....	381
3.4.2. Inculpatul.....	384
3.4.3. Avocatul inculpatului	387

3.4.4. Procurorul ierarhic superior.....	391
3.4.5. Instanța de judecată	391
3.4.6. Celelalte părți și persoana vătămată	392
3.5. Condițiile încheierii acordului de recunoaștere	
a vinovăției.....	393
3.5.1. Condiții procedurale.....	394
3.5.2. Condiții substanțiale.....	398
3.6. Procedura încheierii acordului de recunoaștere	
a vinovăției.....	402
3.6.1. Inițierea procedurii	403
3.6.2. Avizul prealabil	406
3.6.3. Audierea inculpatului	407
3.6.4. Negocierea.....	409
3.6.5. Semnarea	411
3.6.6. Avizul ulterior	411
3.7. Procedura soluționării acordului de recunoaștere	
a vinovăției.....	412
3.7.1. Verificările prelabile.....	413
3.7.2. Procedura jurisdicțională de confirmare	
a acordului.....	414
3.7.3. Soluțiile instanței.....	416
Secțiunea a 3-a. Soluționarea acțiunii penale în faza	
de judecată.....	424
§1. Procedura jurisdicțională	425
1.1. Dezbaterile.....	427
1.2. Deliberarea și luarea hotărârii.....	433
1.3. Pronunțarea	439
§2. Instanța de judecată	440
§3. Hotărârea instanței de judecată.....	444
§4. Standardul probei <i>dincolo de orice îndoială</i>	
<i>rezonabilă</i>	450
§5. Soluțiile specifice fazei de judecată.....	454
5.1. Condamnarea.....	454
5.2. Renunțarea la aplicarea pedepsei.....	454
5.3. Amânarea aplicării pedepsei.....	455
5.4. Achitarea.....	457
5.5. Încetarea procesului penal	458
§6. Particularități ale procedurii recunoașterii învinuirii	458
§7. Particularități ale judecării în apel	460

7.1. Caracteristicile apelului	460
7.2. Titularii apelului	461
7.3. Declararea apelului	464
7.4. Judecarea apelului.....	466
7.5. Soluțiile pronunțate în apel	467
Concluzii	469
Bibliografie selectivă.....	475

Titlul I

Acțiunea penală – istoric și noțiune

Capitolul I

Scurt istoric al represiunii¹ penale

În scrierile de specialitate s-a arătat faptul că dreptul penal (cu precădere substanța sa socio-umană) este la fel de vechi ca însăși omenirea, crima și reacțiunea fiind inerente oricărei forme de viață colectivă².

Secțiunea 1. Forme străvechi ale reacțiunii penale

Din punct de vedere istoric, (re)acțiunea represivă își are originile în ideea de răzbunare privată³, specifică societăților de tip primitiv, manifestarea brută a acesteia regăsindu-se atât în vechea cetate a Romei (Regatul etruscilor – 753-500 î.Hr.), cât și în Egiptul Antic sau în legea ebraică, astfel cum reiese din Deuteronom sau Talmud⁴.

Reacțiunea este o atitudine firească, născută din instinctul de conservare, fiind la început de natură strict defensivă. Cu toate acestea, așa cum subliniază profesorul Vintilă Dongoroz, „înzestrat fiind cu facultăți spirituale superioare, omul va manifesta față de acțiunile neconvenabile o atitudine mai complexă. Chiar dacă, la început, în mod instinctual, victima va încerca să se apere, ulterior, amintirea răului suferit va zămislî în mintea acesteia teama că răul s-ar putea repeta, precum și un sentiment de ură față de autorul său. Acest proces psihologic inevitabil favorizează

---

¹ Profesorul J.A. Roux definește dreptul penal (în înțeles larg) ca fiind „acea parte din acțiunea socială organizată în lupta contra criminalității, acțiune care, îmbrăcând forma represiunii, tinde ca, prin suferințe, adică prin pedepse, să restabilească pacea publică” (*J.A. Roux, apud N. Buzea, Principii de drept penal. Vol. I. Infrațiunea, Lecțiuni universitare, Iași, 1937, p. 4*).

² *V. Dongoroz, Drept penal, Institutul de Arte Grafice, București, 1939, pp. 35-36.*

³ *Tr. Pop, Drept penal, vol. I, Tipografia Libertatea, Orăștie, 1921, p. 32.*

⁴ *S. Guinchard ș.a., Droit processuel. Droits fondamentaux du procès, 9e édition, Dalloz, 2017, p. 80.*

depășirea limitelor unei rezistențe defensive, dând naștere unei (re)acțiuni represive, specifică răzbunării private”¹.

Răzbunarea privată nu avea însă nimic în comun cu ideea de justiție, cea dintâi urmărind nu atât repararea daunelor și pedepsirea celui vinovat, ci, mai degrabă, provocarea agresorului și familiei sau grupului de care acesta aparține a unui rău mult superior celui suferit de victimă. În aceste condiții, în lipsa unui terț care să confirme caracterul legitim al pretențiilor victimei față de presupusul autor, acțiunea represivă a acesteia nu se mărginea la ceea ce putea fi calificat drept o reacție proporțională². Dimpotrivă, luând o formă colectivă, răzbunarea nu cunoștea alte îngrădiri în afara celor date de iscusința, curajul și posibilitățile fizice și materiale ale fiecărui individ sau grup³.

Chiar și în lipsa unor reglementări scrise, relațiile specifice vieții în colectivitățile de tip familie-gintă-clan au normat comportamentele cu potențial vătămător pentru terți, supunându-le cutumiar sub controlul liderului de grup. Acesta din urmă avea autoritatea de a evalua beneficiile și dezavantajele unor acțiuni ostile exercitate de vreun membru al grupului față de persoane dintr-un alt grup, bine știut fiind faptul că răzbunarea era iminentă. Nerespectarea acestei autorități era sancționată, această formă de disciplinare stând și ea la originea dreptului penal⁴.

Prima formă de reglementare a dreptului la (re)acțiune penală a purtat numele de „Legea talionului”⁵, fiind rezumată în termenii „ochi pentru ochi și dinte pentru dinte”. Chiar dacă această formă de represiune părea una ideală, neajunsurile sale s-au dovedit a fi insurmontabile, răzbunarea născând răzbunare și violența violență, perpetuându-se astfel ura și vrăjmășia între indivizi sau colectivități. În plus, echivalența vătămare-pedeapsă era atât de rigid stabilită încât dădea naștere unor inechități mai mari decât

¹ V. Dongoroz, op. cit., 1939, p. 36.

² S. Guinchard ș.a., op. cit., 2017, p. 80.

³ V. Dongoroz, op. cit., 1939, p. 37.

⁴ *Ibidem*, pp. 37-38.

⁵ Această formă de justiție este regăsită în cele mai vechi forme de legiuire (legile regelui Hammurabi al Babiloniei, sec. XXIII î.Hr.; Pentateuhul lui Moise, Levitic, XXIV, 17-20; cartea celor cinci pedepse ale împăratului Seiu al Chinei și alte codice ale vremii, sec. XXI-X î.Hr., sau în legile vechiului Egipt) (E. Ferri, Principii de drept criminal, vol. I, trad. de P. Ionescu-Muscel, Tipografia și legătoria de cărți „Închisoarea Văcărești”, SOCEC, București, 1929, p. 9).

cele existente inițial¹. În timp, aplicarea Legii talionului a devenit facultativă și secundară, acordându-se prioritate împăcării părților, ca urmare a unei tranzacții, realizate, de regulă, între liderii comunităților. Această modalitate era mai convenabilă, dar destul de greu realizabilă din perspectivă practică².

Secțiunea a 2-a. Forme de represiune penală în perioada romană

Ulterior, răzbunarea privată s-a transformat în așa-numita «justiție privată», astfel că, odată cu apariția Legii celor 12 table (cca. 450 î.Hr.)³, în Republica Roma devenea incident principiul „nimeni nu are dreptul de a-și face singur dreptate”, iar creditorul avea posibilitatea de a-l prezenta cu forța pe debitorul său unui pretor, care să-l oblige să-și plătească datoria, altfel încât creditorul se putea îndestula din bunurile debitorului rău-platnic, putea să-l închidă pe acesta în închisoarea sa privată⁴ ori să îl vândă la târg ca sclav⁵.

Treptat, reprezentantul autorității în colectivitate a preluat atribuția de stabilire a despăgubirii și impunere a sancțiunii, această formă de

¹ Spre exemplu, echivalentul uciderii unei persoane era reprezentat de uciderea unei alte persoane din grupul autorului, persoană care era, adesea, nevinovată.

² V. Dongoroz, op. cit., 1939, p. 39.

³ A se vedea și E. Ferri, op. cit., pp. 10-11.

⁴ Privarea de libertate nu era o formă de pedeapsă în Roma Antică, ci strict o modalitate de a-i ține sub pază pe criminali, până în momentul stabilirii și executării pedepsei. În perioada imperatorilor, pedepsele se împărțeau în capitale (*damnatio ad bestias*, *damnatio in mettala*, *damnatio ad ludum gladiatorum*, *capitis amputatio*, *decolatio* etc.) și necapitale (tăierea unui membru, bătaia, confiscarea, pedeapsa infamantă etc.) (*Tr. Pop*, Drept penal comparat. Partea generală, vol. II, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1923, p. 5).

⁵ Procedura era denumită *manu injectio*, fiind marcată de un formalism de tip ritualic: creditorul trebuia să pună mâna pe debitorul său, să pronunțe o formulă cu anumite cuvinte potrivite (sub rezerva nulității procedurii), putând mai apoi să-l înlănțuie pe debitor și să-l ducă cu forța într-o închisoare a casei sale, unde să-l țină prizonier timp de 60 de zile. Dacă, la sfârșitul acelor 60 de zile, debitorul nu găsea o modalitate de a-și executa obligația, creditorul îl putea expune spre vânzare în trei piețe, apoi să-l vândă ca sclav peste Tibru, pentru a-și plăti datoria, sau chiar să-l ucidă.

compozițiune obligatorie (legală) fiind necesară din trei perspective: asigurarea de către conducător a stăpânirii; garantarea securității sociale și consolidarea puterii publice în detrimentul celei private¹.

Cu toate acestea, autoritatea publică exercitată în cadrul lumii romane de către magistrați nu a cunoscut, cel puțin în perioada inițială, conceptul de „separație a funcțiilor administrative de cele judiciare”. Această diferențiere s-a realizat însă treptat, în timp, prin apariția pretorilor și a colegiilor de magistrați (*quaestiones perpetuae*²), care au devenit veritabile tribunale permanente, termenul „magistratură” dobândindu-și astfel conotația judiciară³. Printr-o serie de legi, au fost instituite aceste tribunale specifice și au fost, totodată, reglementate precis faptele de natură penală, pedepsele și procedura de judecată a acestora⁴.

Apariția demnității de pretor nu a fost însă spontană, ci s-a datorat constanței lupte a plebeilor de a dobândi funcții etatice similare cu patricienii. Astfel, în decursul timpului, atribuțiile de judecător au fost date în sarcina unui *consul*, ales din rândul patricienilor, iar, după accederea plebeilor la această demnitate, funcția jurisdicțională a fost transferată dinspre consul către *pretor*. În cele din urmă, plebeii au reușit să obțină acces și la această ultimă demnitate, care, în epocă, devenise una cu caracter anual și electiv. Această formă de exercitare a atribuțiilor judiciare s-a perpetuat pe întreaga perioadă a republicii, însă, în momentul apariției imperiului, întregul spectru al puterilor publice a fost reunit în persoana *împăratului*⁵. În acest context, dreptul penal substanțial și procedural au resimțit un real regres, ajungându-se la folosirea delatorilor și torturii, în slujba justificării și implementării unor tendințe tiranice⁶.

Secțiunea a 3-a. Justiția medievală de tip feudal

În egală măsură, în epoca merovingiană, dreptul barbar cunoștea o procedură care permitea prezentarea datornicului în fața unei adunări populare (*mallus*), care să autorizeze sechestrarea acestuia în contul

¹ V. Dongoroz, op. cit., 1939, pp. 40-41.

² Tr. Pop, op. cit., vol. II, 1923, p. 4.

³ S. Guinchard ș.a., op. cit., 2017, p. 82.

⁴ Tr. Pop, op. cit., vol. II, 1923, pp. 4-5.

⁵ S. Guinchard ș.a., op. cit., 2017, p. 82.

⁶ Tr. Pop, op. cit., vol. II, 1923, p. 5.

datorii. De asemenea, prin așa-numitele «capitulare» și sub influența bisericii creștine, au fost reglementate o serie de fapte catalogate ca infracțiuni publice. În acel context, puterea judiciară se manifesta prin intermediul *missi dominici*, delegați ai puterii conducătoare, care aveau sarcina de a stabili și aplica sancțiunea, care avea, la rândul său, un caracter public. Această formă incipientă de justiție instituționalizată a permis tranziția către modelul de *justiție publică*¹.

Cu toate acestea, în spațiul germanic și nu numai, odată cu prăbușirea Imperiului franc (843 d.Hr.), creat și condus de Carol cel Mare (Charlemagne), s-a instaurat feudalismul, creându-se astfel contextul propice descentralizării și remodelării formelor de represiune penală. Perioada cuprinsă între secolele al IX-lea și al XV-lea a reprezentat o veritabilă deturnare a procedurilor penale în scopul întăririi poziției suzeranului și îmbogățirii acestuia, normele aplicabile fiind arbitrare, cutumiere și cu efecte discriminatorii. Decăderea dreptului penal din acea perioadă a culminat cu instituirea dreptului pumnului (*ius manuarium*), o formă de manifestare arbitrară a sadismului și pedepsirii disproporționate². Principala regulă care guverna perioada feudală era cea enunțată de Beaumanoir, în *Coutumes de Beauvais*, respectiv *chacuns barons est souverains en sa baronie*³.

Secțiunea a 4-a. Evoluția formelor de represiune penală în spațiul românesc

În ceea ce privește istoria formelor de manifestare a represiunii penale⁴ în dreptul român, într-o lucrare de la începutul anilor '30, s-a optat pentru împărțirea analizei în trei mari epoci: prima epocă – până la a doua jumătate a secolului al XIX-lea; a doua epocă – până la războiul cel mare (1916); a treia epocă – până la data publicării lucrării (1930)⁵.

¹ S. Guinchard ș.a., op. cit., 2017, p. 81.

² Tr. Pop, op. cit., vol. II, 1923, p. 8.

³ S. Guinchard ș.a., op. cit., 2017, p. 84.

⁴ Pentru o prezentare a evoluției istorice a procesului penal francez, a se vedea B. Bouloc, *Procédure pénale*, 27e édition, Dalloz, Paris, 2020, pp. 50-84.

⁵ P. Ionescu-Muscel, *Istoria dreptului penal român. Studiu comparat*, Ed. „Revista Positivă Penală și Penitenciară”, București, 1931, p. 57.

În perioada incipientă a primei epoci, aplicabile erau legile orale și obiceiurile pământului, acestea fiind de inspirație romană, pe filieră bizantină, cu influențe slave¹, iar judecători erau boierii (cu diferite ranguri și îndatoriri – vornic, pârcălab, mare ban, spătar, comis etc.), care aveau atât atribuții judiciare, cât și administrative. Se mai arată că debutul unei culturi juridice la români a fost abia în secolul al XV-lea, când domnitorul Alexandru cel Bun (1400-1432) a înființat, la Suceava, o școală pentru cunoașterea legilor din Bizanț².

Specificul procesului penal în respectiva perioadă se reducea la faptul că domnitorul era judecătorul suprem, putând da orice soluție dorea, acțiunea penală punându-se în mișcare de către judecători doar la plângerea persoanei vătămate, cu excepția faptelor de uneltire contra domnului sau stăpânirii, care se judecau din oficiu³.

Finalul acestei perioade se caracterizează prin apariția timidă a unor legiferări scrise, cu precădere în perioada domniei lui Matei Basarab în Valahia (1632-1654) și a lui Vasile Lupu în Moldova (1634-1653), de regulă, traduse din grecește. Această primă etapă a fost încheiată de o reformă în organizarea justiției penale, influențată de marile mișcări reformiste din Apus, începută sub Alexandru Ipsilanti (prima domnie în Țara Românească, 1774-1782) – prin organizarea judecătorească și fixarea principalelor norme de procedură – și continuată cu Codificarea lui Vodă Caragea (1818)⁴.

În a doua epocă relevantă, în anul 1852, în Muntenia, apare *Condica Criminală*, alcătuită din 387 de articole de drept substanțial penal și 329 de articole de procedură penală, în Moldova existând deja o altă astfel de condică, denumită „*Condica dela 1826*”⁵. După Unirea Principatelor Române din anul 1859, a început un proiect legislativ de elaborare a celor două coduri, de drept penal și de procedură penală, demers care s-a finalizat cu intrarea acestora în vigoare în anii 1864 și 1865, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Codul de procedură penală fusese inspirat de Codul de procedură penală francez, având 603 articole și normând, împreună cu

---

¹ *Ibidem*, pp. 58-61.

² *Ibidem*, pp. 64-65.

³ *Ibidem*, pp. 66-67.

⁴ *Ibidem*, pp. 78-115.

⁵ *Ibidem*, pp. 147-152.

„Legea „Micului Parchet” (1913) și „Legea organizării judecătorești” (1907), modalitatea de desfășurare a procesului penal¹.

În Transilvania, potrivit unui extras din articolul de lege XXXIII din 1896, „croirea judecăței se face totdeauna în urma ținerei unei pertractări publice, care se numește «pertractare principală», și decurge în următoarele împrejurări, atât la tribunalele regești, cât și la judecătoriile cu jurați”².

A treia epocă, plasată de autorul citat după Primul Război Mondial, a fost caracterizată de acesta ca fiind „epoca renașterii experților juriști, care, în dreptul penal, a fost pregătită de 50 de ani”³. Cu toate că, începând cu anul 1920, s-a lucrat, timp de 8 ani, la proiectul unui nou Cod penal, noile codificări în materie penală nu aveau să apară decât în anul 1936, sub forma Codului penal și a Codului de procedură penală Carol al II-lea, debutând astfel epoca modernă a legiferării repressiunii penale în România.

În perioada postbelică, în anul 1968, a fost adoptat un Cod de procedură penală, elaborat de o comisie condusă de reputatul avocat și profesor de drept Vintilă Dongoroz, codificare ce a rămas în vigoare până în anul 2014, trecând astfel testul timpului, în ciuda perioadei istorice controversate în care a apărut. În primul capitol al acestuia au fost consacrate, pentru prima dată, cu valoare de principii de drept procesual penal, reguli și garanții, precum: scopul procesului penal (art. 1), legalitatea și oficialitatea procesului penal (art. 2), aflarea adevărului (art. 3), rolul activ al organelor judiciare (art. 4), garantarea libertății persoanei (art. 5), garantarea dreptului de apărare (art. 6), la acestea mai adăugându-se ulterior respectarea demnității umane (art. 5¹) și prezumția de nevinovăție⁴ (art. 5²)⁵.

¹ *Ibidem*, p. 148. În același loc, autorul citat mai arată că domnitorul A.I.I. Cuza a respins, într-o primă fază, de la promulgare, proiectul de Cod penal, în adresa oficială nr. 808/1864 arătându-se următoarele: „introduce pedepse mai aspre decât cele din condica actuală, fără să fie necesitate de aceasta, după gradul de moralitate în care se găsește națiunea”.

² A se vedea *T.V. Păcățian*, *Din legile ungare. Judecătoriile cu jurați*, Ed. proprie „Tipografia”, Sibiu, 1899, p. 68.

³ *P. Ionescu-Muscel*, op. cit., p. 186.

⁴ Pentru o analiză complexă asupra principiului prezumției de nevinovăție, a se vedea: *A. Stumer*, *The Presumption of Innocence: Evidential and Human Rights Perspectives*, Hart Publishing, London, 2010; *P. Ferot*, *La presumption d’innocence. Essai d’interprétation historique*, Les éditions Ovadia, 2016.

⁵ O analiză detaliată asupra principiilor procesului penal a se vedea în *Cr. Ghigheci*, *Principiile procesului penal în noul Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014.